

نظریه برنامه‌ریزی اقتصادی

نویسنده: ج. ام. هیل

مترجم: مهدی عسلی

۱۳۸۵

Heal, G. M

هیل، ۱۹۴۴ - م

نظریه برنامه‌ریزی اقتصادی / نویسنده ج. ام هیل، مترجم مهدی عسلی. - تهران، مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۵.
۴۴۰ ص. - مصور، جدول، نموداری.

ISBN 964 - 338 - 146 - 3 ریال ۳۰۰۰۰

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

The theory of economic planning.

عنوان اصلی،

۱. سیاست اقتصادی. الف. عسلی، مهدی، مترجم. ب. مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی. ج. عنوان.

۳۳۸ / ۹

HD ۸۷ / ۹ ن ۶

۱۳۸۵

م ۸۵ - ۱۰۹۱۲

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: نظریه برنامه‌ریزی اقتصادی

نوشته: ج. ام. هیل

ترجمه: مهدی عسلی

ناشر: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۸۵

حروفچینی: لیتوگرافی، چاپ و صحافی:

مدیریت چاپ و انتشارات مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی

فروشگاه و نمایشگاه دائمی کتاب: خیابان کریمخان زند - استاد نجات‌اللهی شمالی - شماره ۲۶۸

تلفکس: ۸۸۸۴۶۳۴۴

فهرست مطالب

فهرست مطالب	۱
پیشگفتار مترجم	خ
۱- مسئله برنامه‌ریزی	۱
۱-۱- مقدمه	۱
۱-۲- ساختار رسمی مسئله برنامه‌ریزی	۳
۱-۳- برنامه‌ریزی به عنوان یک مسئله پیشینه کردن مقید	۴
۱-۴- تابع هدف و ارجحیت‌ها	۵
۱-۵- ساختن تابع هدف	۸
۱-۶- اظهارنظری در مقیاس تابع هدف	۱۴
۱-۷- محدودیت‌ها	۱۵
۱-۸- محدودیت منابع	۱۵
۱-۹- محدودیت‌های تولید	۱۶
۱-۱۰- روش‌های جایگزین	۱۷
۲- ارجحیت‌های اجتماعی	۲۱
۲-۱- مقدمه	۲۱
۲-۲- انتخاب اجتماعی و رفاه اجتماعی	۲۳
۲-۳- انتخاب اجتماعی قابل قبول	۲۵
۲-۴- وجود قواعد انتخاب اجتماعی قابل قبول	۳۱
۲-۵- محدودیت‌هایی بر ارجحیت‌ها	۳۳

۴۷	۶-۲- نیمه - انتقالی بودن ارجحیت‌ها.....
۵۵	۷-۲- قواعد جایگزین انتخاب اجتماعی، رویکردهای جایگزین.....
۵۹	۸-۲- نتیجه‌گیری.....
۶۱	۳- ویژگی‌های شیوه برنامه‌ریزی.....
۶۱	۱-۳- مقدمه.....
۶۲	۲-۳- ملاحظات کلی فرایند برنامه‌ریزی.....
۶۴	۳-۳- عدم تمرکز.....
۶۷	۴-۳- ویژگی‌های دیگر فرایند برنامه‌ریزی.....
۷۱	۴- شیوه برنامه‌ریزی هدایت شده توسط قیمت‌ها فرایند لانگه - ارو - اورویچ.....
۷۱	۱-۴- مقدمه.....
۷۲	۲-۴- شیوه برنامه‌ریزی لانگه - ارو - اورویچ.....
۷۷	۳-۴- یک الگوی رسمی.....
۸۲	۴-۴- ویژگی‌های رویه برنامه‌ریزی.....
۸۲	۵-۴- ویژگی‌های تعادل.....
۸۸	۶-۴- کفایت شرایط حدی یا نهایی.....
۸۹	۷-۴- وجود یک حالت تعادلی، و همگرایی فرایند برنامه‌ریزی.....
۹۹	۸-۴- قیمت‌های سایه و عدم تمرکز.....
۱۰۷	۹-۴- یافتن قیمت‌های سایه (Finding Shadow Prices).....
۱۰۹	۱۰-۴- تحلیل ثبات و فرآیند ضریب زاویه (gradient process) در مسئله برنامه‌ریزی.....
۱۱۶	۱۱-۴- کاربرد (روش ضریب زاویه‌ای و ثبات فرایند پویا) در برنامه‌ریزی غیرمتمرکز.....
۱۱۹	۵- رویه برنامه‌ریزی هدایت شده توسط قیمت‌ها: فرایند ملن‌ود.....
۱۱۹	۱-۵- مقدمه.....

۱۲۲	۵-۲- یک مدل رسمی
۱۲۸	۵-۳- ارائه ترسیمی (فرایند برنامه‌ریزی ملن‌ود (Malinvaud)
۱۳۵	۵-۴- ویژگی‌های رویه (برنامه‌ریزی ملن‌ود (Malinvaud)
۱۳۶	۵-۵- یک نواختی و امکان‌پذیری
۱۴۰	۵-۶- همگرایی
۱۴۱	۵-۷- ملاحظات عمومی
۱۴۷	۶- رویکردهای برنامه‌ریزی مبتنی بر هدایت قیمت: یک ارزیابی
۱۴۷	۶-۱- جریان اطلاعات
۱۵۲	۶-۲- محیط‌های پذیرنده
۱۵۸	۶-۳- ویژگی‌های اضافی
۱۶۱	۷- برنامه‌ریزی بدون استفاده از قیمت‌ها
۱۶۱	۷-۱- روش برنامه‌ریزی در چارچوب یک مدل ساده
۱۶۵	۷-۲- ویژگی‌های رویه برنامه‌ریزی
۱۷۴	۷-۳- حالت عمومی‌تر
۱۸۴	۷-۴- فرموله کردن یک سیستم معادلات دیفرانسیل
۱۸۹	۷-۵- مقایسه‌ای با رویه‌های (برنامه‌ریزی) قبلی
۱۹۷	۷-۶- برنامه‌ریزی چندمرحله‌ای
۲۰۴	۷-۷- پیوست
۲۰۷	۸- برنامه‌ریزی مختلط
۲۰۷	۸-۱- مقدمه
۲۱۳	۸-۲- برنامه‌ریزی با قیمت - و - مقدار
۲۱۵	۸-۳- یک اقتصاد "سوسیالیستی مبتنی بر بازار" تجدیدنظر شده
۲۱۷	۸-۴- ویژگی‌های رویه برنامه‌ریزی
۲۲۱	۹- برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت: مفاهیم باقیمانده

۲۲۱	۹-۱- رویکردهای جایگزین
۲۲۳	۹-۲- اثرت بیرونی
۲۳۱	۹-۳- کالای عمومی
۲۳۳	۹-۴- حداکثر کلی
۲۳۸	۹-۵- برنامه ریزی مصرف
۲۴۳	۱۰- ارجحیت ها در برنامه ریزی بلندمدت
۲۴۳	۱۰-۱- مقدمه
۲۴۵	۱۰-۲- ساختار ارجحیت های بین دوره ای
۲۴۷	۱۰-۲-۱- برنامه ریزی سازگار در سطح خرد
۲۵۰	۱۰-۲-۲- برنامه ریزی سازگار در سطح ملی
۲۶۱	۱۱- اهداف در برنامه ریزی بلندمدت
۲۶۳	۱۱-۱- محدودیت های ذخیره سرمایه در دوره پایانی
۲۶۵	۱۱-۲- افق های نامحدود
۲۷۱	۱۱-۳- افق های نامعین
۲۷۴	۱۱-۴- برنامه های قابل قبول
۲۷۹	۱۲- ویژگی های برنامه های بهینه
۲۷۹	۱۲-۱- شرایط بهینگی موضعی
۲۸۵	۱۲-۲- تعیین بک برنامه
۲۸۷	۱۲-۳- افق های نامحدود و شرایط کافی
۲۸۹	۱۲-۴- ویژگی های حدی
۳۰۱	۱۳- مسئله وجود (برنامه های بهینه)
۳۰۱	۱۳-۱- وجود برنامه های بهینه
۳۱۲	۱۳-۲- وجود برنامه های قابل قبول
۳۲۵	۱۴- برخی سئوالات پاسخ داده نشده

۳۲۵	۱۴-۱- تقریب‌هایی به برنامه‌های بهینه
۳۲۸	۱۴-۲- تقریب‌هایی به برنامه‌های بهینه (II)
۳۳۰	۱۴-۳- تقریب‌هایی به برنامه‌های بهینه
۳۳۲	۱۴-۴- تجمیع برنامه‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت
۳۴۶	۱۴-۵- نسبت‌های ثابت
۳۴۸	۱۴-۶- قیمت‌های سایه‌ای از قبل معلوم
۳۵۵	ضمیمه ریاضی A
۳۵۵	A-۱- مقدمه
۳۵۸	A-۲- حداکثر غیرمقید
۳۶۳	A-۳- پیشینه مقید
۳۶۳	A-۴- قیود نامنفی
۳۶۵	A-۵- قیود عمومی‌تر
۳۷۰	A-۶- روال لاگرانژ
۳۷۱	A-۷- قیمت‌های سایه‌ای و ضریب لاگرانژ
۳۷۵	A-۸- چندین قید
۳۷۹	A-۹- شرایط کافی و ماکزیمم مقید
۳۸۴	A-۱۰- قیود مختلط
۳۸۶	A-۱۱- برخی خصوصیات دیگر توابع مقعر
۳۹۰	A-۱۲*- ماکزیمم مقید و نقاط زینی
۳۹۹	یک تکنولوژی نسبت‌های ثابت
۳۹۹	B-۱- مقدمه
۴۰۱	B-۲- یک روال بازی‌نی شده
۴۰۷	B-۳- بسط‌ها
۴۰۸	B-۴- نتیجه‌گیری

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی..... ۴۰۹

نمایه.....

کتابشناسی.....

www.ketab.ir

کتاب "نظریه برنامه‌ریزی اقتصادی" نوشته ج. هیل از بهترین کتاب‌هایی است که در زمینه برنامه‌ریزی اقتصادی نوشته شده است. این کتاب به‌رغم گذشت سال‌ها از انتشار آن هم‌چنان به عنوان یکی از کتاب‌های مرجع نظریه برنامه‌ریزی در دوره‌های کارشناسی ارشد رشته‌های اقتصادی و برنامه‌ریزی مورد استفاده قرار می‌گیرد. از آنجا که نحوه ارائه مطالب و موضوع‌هایی که در کتاب طرح شده استحکام و اهمیت خود را بعد از سال‌ها هنوز حفظ کرده‌است، جای خالی آن در مجموعه فارسی متون برنامه‌ریزی احساس می‌شد.

این کتاب در چهارده فصل و دو پیوست تنظیم شده و مباحث اصلی نظریه برنامه‌ریزی اقتصادی را در بر می‌گیرد. در فصل اول کتاب مسئله برنامه‌ریزی اقتصادی تعریف شده و ضمن مقایسه تعریف رسمی^۱ مسئله برنامه‌ریزی با تعریف‌های جایگزین، ویژگی‌های تابع هدف مسئله برنامه‌ریزی مورد بررسی قرار گرفته‌است. در فصل دوم، موضوع پیچیده تابع رفاه اجتماعی و قاعده انتخاب اجتماعی و انتقال از ارجحیت‌های فردی به رجحان اجتماعی بحث شده‌است. فصل‌های سوم تا نهم کتاب به ارائه نظریه‌های اصلی برنامه‌ریزی در کوتاه‌مدت اختصاص یافته‌است. در این فصل‌ها، نظریه‌های برنامه‌ریزی اقتصادی با هدایت قیمت‌ها که نظریه‌های برنامه‌ریزی لانگه - آرو - اورویچ^۲ و نظریه ملنود^۳ و رویکردهای برنامه‌ریزی غیرقیمتی و نیز برنامه‌ریزی مختلط را شامل می‌شود، مورد بحث قرار گرفته‌است. در فصل‌های بعدی برنامه‌ریزی بلندمدت و موضوع‌های مربوط به آن؛ مانند ساختار ارجحیت‌ها و هدف‌ها

1. formal

2. Lange-Arrow-Hurwicz Process

3. Malinvaud procedure

در برنامه‌ریزی بلند مدت، ویژگی‌های برنامه‌های بهینه و افق زمانی برنامه‌های بلندمدت مورد بحث قرار گرفته‌است.

هرچند برنامه‌ریزی اقتصادی به شیوه‌ای که در اقتصادهای دستوری نظیر اتحاد جماهیر شوروی سابق یا کشورهای سوسیالیستی اروپای شرقی مرسوم بوده، اکنون تقریباً در همه جا منسوخ شده‌است، اما درک مفهوم صحیح برنامه‌ریزی و نیز دلایل شکست نظام‌های مبتنی بر برنامه‌ریزی متمرکز به از جمله در کشور ما که دولت سهم بزرگی از منابع نظام اقتصادی را در اختیار دارد، حایز اهمیت است.

نیل به کارآمدترین شیوه تخصیص منابع در یک نظام اقتصادی به مفهوم تعیین مقادیر بهینه تولید کالاها و کاراترین روش استفاده از نهاده‌های تولید، مترادف با تعیین قیمت‌های تعادلی برای کالاها و منابع تولید در تمام بازارهای اقتصادی است. در یک اقتصاد مبتنی بر مالکیت خصوصی - که اختلالی در عملکرد بازارهای رقابتی ایجاد نشده باشد - این شرایط تعادلی از طریق فرآیند عرضه و تقاضا در بازارهای رقابتی حاصل می‌شوند. اما در یک نظام سوسیالیستی که منابع در اختیار دولت است و تخصیص منابع از طریق برنامه‌ریزی مرکزی انجام می‌گیرد، حل مسئله برنامه‌ریزی اقتصادی موقوف به پیشینه کردن یک تابع رفاه اجتماعی، مشروط به محدودیت‌های فنی و منابع تولید می‌باشد. در هر حال، نکته اصلی این است که در هر دو نظام اقتصادی، قیمت‌های تعادلی همزاد تخصیص بهینه منابع است و نمی‌توان در یک نظام اقتصادی با برنامه‌ریزی مرکزی بدون لحاظ قیمت‌های تعادلی برای کالاها و نهاده‌های تولید به تخصیص کارآمد منابع که مترادف با بالاترین حد ممکن رفاه اجتماعی است - رسید. این نکته‌ای است که در کتاب «نظریه برنامه‌ریزی اقتصادی» به خصوص در بررسی نظریه برنامه‌ریزی اقتصادی با استفاده از هدایت قیمت‌ها، که مترادف با نظام سوسیالیسم مبتنی بر بازار می‌باشد، و مقایسه نتایج آن با برنامه‌ریزی بدون استفاده از علائم قیمت‌های بازار، به روشنی نشان داده می‌شود.

مطالعه تاریخچه برنامه‌ریزی در کشور ما طی بیش از نیم قرن گذشته نشان می‌دهد که فرایند برنامه‌ریزی در ایران، عموماً به تعیین شاخص‌های هدف برای متغیرهای مهم

اقتصادی و اجتماعی و برآورد منابع لازم برای تحقق آنها تعبیر شده است و برنامه ریزی به مفهوم دقیق آن که متضمن دستیابی به تخصیص بهینه منابع کمیاب برای پیشینه کردن یک تابع رفاه اجتماعی است، مد نظر نبوده است. این تلقی از برنامه ریزی اقتصادی، نقش قیمت های نسبی و هزینه فرصت به کارگیری منابع را نادیده گرفته و ممکن است به عدم تعادل های بنیادی در نظام اقتصادی منجر شود.

در سه دهه گذشته، علی رغم برنامه های اقتصادی، قیمت گذاری غیر تعادلی بر کالاها و نهاده های تولید اعم از انرژی، مواد اولیه، نیروی کار و سرمایه، از یک سو به پیدایش مازاد تقاضا برای سرمایه و مواد اولیه (که در مازاد تقاضا برای ارز به نرخ های رسمی و اعتبارات بانکی با نرخ های سود پایین تر از نرخ های تعادلی منعکس می شود) از سوی دیگر، به بیکاری گسترده در نیروی کار و اتلاف منابع انرژی منجر شد. در نتیجه، بهره وری عوامل تولید پایین و رشد اقتصادی کندتر از حد انتظار بوده است. تلقی صحیح از برنامه ریزی اقتصادی کمک می کند که خط مشی های مناسبی برای تصحیح اختلال های یاد شده در قیمت ها و نیز اصلاحات ساختاری لازم برای انعکاس واقعی هزینه فرصت عوامل مختلف تولید به عمل آید تا برنامه های اقتصادی به تخصیص کارآمدتر منابع منتهی شود.

موضوع اصلاحات ساختاری به خصوص در برنامه های میان مدت و بلندمدت مطرح می شود. این برنامه ها از آن جهت با برنامه های کوتاه مدت تفاوت دارند که اولاً امکان تغییر ارجحیت ها و در نتیجه تغییر مولفه های تابع هدف و ثانیاً تغییر محدودیت منابع و تکنولوژی در برنامه های میان مدت و بلندمدت وجود دارد. با این حال مفهوم اصلی برنامه ریزی اقتصادی در بلندمدت با کوتاه مدت متفاوت نیست و در اینجا نیز مسئله، حل یک تابع هدف برای دوره زمانی بلندمدت، مشروط به محدودیت های موجود در طول مدت برنامه و مقدار متغیر اصلی برنامه ریزی در پایان دوره است. افق زمانی برنامه های بلندمدت و ارتباط برنامه های کوتاه مدت و بلندمدت از دیگر مباحثی است که در بخش مربوط به برنامه ریزی در بلندمدت مطرح می شود.

امید است ترجمه کتاب "نظریه برنامه ریزی اقتصادی" مورد توجه کارشناسان،

دانشجویان و محققان علاقه‌مند به برنامه‌ریزی اقتصادی قرار گرفته و در توسعه دانش برنامه‌ریزی و بهبود مدیریت اقتصادی کشور مفید واقع شود.

در اینجا لازم می‌دانم از روسای محترم سابق و کنونی مؤسسه عالی آموزش و پژوهش در مدیریت و برنامه‌ریزی و نیز همکاران گرامی بخش انتشارات مؤسسه که امکان ترجمه و انتشار کتاب را فراهم کردند سپاسگزاری کنم. همچنین از دوست عزیز آقای علی سرزیم نیز که در ترجمه دو فصل آخر کتاب و ضمائم آن همکاری صمیمانه‌ای داشته‌اند تشکر می‌کنم.

اردیبهشت ۱۳۸۴